

عَلَيْهِ السَّلَامُ

نگاهی به آموزه‌های تربیتی در زندگی

خدیدجه حضرت

عبدالکریم پاک نیا

مکه با اموال وی به صورت مضاربه‌ای تجارت می‌کردند. خدیجه پس از ازدواج با پیامبر همه آن ثروت را در اختیار حضرت رسول نهاد و بدین ترتیب از جنبه اقتصادی دین اسلام را تقویت نموده و در گسترش آن نهایت تلاش خود را به جای آورد.

مقام او در نزد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به حدی بود که در مدت ۲۵ سال زندگی مشترک با این بانوی با عظمت، آن حضرت به خاطر تکریم وی با هیچ زنی ازدواج نکرد و بهترین دوران جوانی خویش را به وی بخشید. بعد از رحلت حضرت خدیجه، رسول گرامی اسلام همیشه به یاد محبت‌ها و

حضرت خدیجه همسر گرامی رسول اکرم صلی الله علیه و آله، ۶۸ سال پیش از هجرت نبوی صلی الله علیه و آله در شهر مکه به دنیا آمد. پدر وی خویلد بن اسد و مادرش فاطمه دختر زائده بن اصم می‌باشد. او در چهل سالگی با حضرت محمد صلی الله علیه و آله که ۲۵ سال از عمر شریفش را سپری کرده بود ازدواج نمود. بنا بر قول مشهور ثمره ازدواج خدیجه شش فرزند به نام‌های قاسم، عبدالله، رقیه، زینب، ام‌کلثوم و فاطمه علیهم السلام بود. قبل از اسلام وی به خاطر دارا بودن صفات پسندیده و فضائل اخلاقی و پاکدامنی، «طاهره» لقب گرفت. ثروت خدیجه در میان اهل مکه بی‌نظیر بود و اهالی

مُهَذَّبَةٌ قَدْ طَيَّبَ اللهُ خَنِيمَهَا
 مَبَارَكَةٌ وَاللَّهُ سَأَى لَهَا الْفَضْلًا
 فَبِتْ أَقَاسِي مِنْهُمَا وَالنَّكْلًا
 مُضَاهِيَهُمَا أَدَجِي إِلَى الْجَوِّ وَالْهَوَاءِ ۱

ای چشمان من! احسنت بر شما،
 [اشک بریزید] در فراق آن دو
 بزرگواری که نظیر ندارند. بر سرور
 سرزمین بطحاء و فرزند رئیس آن و بر
 بانوی بانوان که نخستین نمازگزار بود.
 [آن بانوی] پاکدامنی که خداوند
 خصلت‌های او را پاکیزه کرده است.
 [بانوی] مبارکی که خداوند برتری را به
 سوی او رانده است.

مصیبت این دو عزیز فضا را بر من
 تیره و تار ساخته و [از این پس] شب‌ها
 را در اندوه و حزن این دو سر می‌کنم.
 در این نوشتار بر آن شدیم که
 نقش این بانوی خجسته را در گسترش
 آموزه‌های مکتب تربیتی اسلام مورد
 توجه قرار داده و مواردی قابل توجه از
 آن را به خوانندگان گرامی تقدیم داریم.
 به امید اینکه بتوانیم از این شخصیت

تلاش‌های او بود. بنابر برخی اقوال
 خدیجه قبل از ازدواج با پیامبر
 اکرم ﷺ با دو نفر دیگر بنام‌های «ابو
 هاله بن زراره تمیمی» و «عتیق بن عائذ
 مخزومی» نیز ازدواج کرده بود. این
 یاور با وفای رسالت بعد از ۲۵ سال
 زندگی در کنار حضرت خاتم
 الانبیاء ﷺ در دهمین سال بعثت در ۶۵
 سالگی و در دهم ماه رمضان چشم از
 جهان فرو بست و قلب رسول خدا ﷺ
 و مسلمانان را داغدار نمود.

پیامبر اکرم ﷺ پیکر پاک او را در
 حجون با دست‌های خویش به قبر
 گذاشت و از شدت حزن و اندوه سال
 وفات او را که با فاصله اندکی از رحلت
 ابوطالب ﷺ رخ داده بود، عام الحزن
 (سال اندوه) نامید. امیرالمؤمنین
 علی ﷺ به پاس خدمات آن دو
 بزرگوار به جهان اسلام اشعاری
 جانسوز سروده و در بخشی از آن حزن
 و ماتم قلبی خویش را بیان داشته است:

أَعْيَنِي جُوداً بَارَكَ اللهُ فِيكُمْ
 عَلَي هَالِكَيْنِ لَا تُرَى لَهُمَا مَثَلًا

عَلَى سَيِّدِ الْبَطْحَاءِ وَابْنِ رَيْسِهَا
 وَسَيِّدَةِ النَّسْوَانِ أَوَّلَ مَنْ صَلَّى

۱- بحار الانوار، ج ۳۵، ص ۱۴۳؛ دیوان امام
 علی ﷺ، ص ۳۵۹ و مستدرک سفینه البحار، ج ۴،
 ص ۷۳.

زمان حیات خدیجه کبری علیها السلام نشانگر جاذبه‌های معنوی و فضائل اخلاقی بی‌شمار در وجود آن حضرت است، که بدون تردید برخوردار از آن صفات نقش مهم و اساسی در زندگی رسول خدا صلی الله علیه و آله داشته است. به همین جهت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله این بانوی تربیت یافته را از برترین زنان بهشتی شمرده و می‌فرماید: «أَفْضَلُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ خَدِيجَةُ بِنْتُ حُوَيْلِدٍ وَفَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ وَمَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَآيَةُ بِنْتُ مُزَاحِمٍ اِمْرَأَةٌ فِرْعَوْنُ!»؛ بهترین زنان اهل بهشت عبارتند از: خدیجه دختر خویلد و فاطمه دختر محمد و مریم دختر عمران و آسیه دختر مزاحم [یعنی] زن فرعون.»

وفاداری این بانوی آسمانی در راه رسیدن به اهداف والای همسر خویش، مورد توجه سیره‌نویسان و محققان قرار گرفته است. او از اولین لحظات بعثت، به رسول خدا صلی الله علیه و آله ایمان آورد و تا آخرین لحظات برایمان خود پای فشرد و لحظه‌ای شک و تردید به

برجسته و بانوی نمونه در جهان اسلام درس‌ها آموخته و با شناخت فضائل و مناقب آن بزرگوار، از او به عنوان اسوه و الگوی تربیتی پیروی کنیم.

۱- فضائل اخلاقی و علمی

مطالعه تاریخ زندگی حضرت خدیجه علیها السلام نشان می‌دهد که او هم در دوران جاهلیت و هم بعد از بعثت خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله دارای فضائل اخلاقی و کمالات معنوی بوده است. او در جامعه خود به عنوان یک الگوی زن برتر، تأثیر بسزایی در گسترش صفات نیک انسانی داشته است. سخاوت، کرامت، ایثار و فداکاری، عفت و پاکدامنی، دوراندیشی و درایت و توجه به مستمندان، عطوفت و مهربانی و صبر و استقامت، از جمله فضیلت‌های پسندیده ایست که صفحات تاریخ این زن نمونه را نشان می‌دهد.

به همین جهت آن بانوی یگانه در میان زنان رسول خدا صلی الله علیه و آله شرایط هم‌گفؤ بودن را احراز نمود و یک همتای واقعی برای حضرت محمد صلی الله علیه و آله بود. عدم ازدواج مجدد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در

۱- مناقب امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۲، ص ۱۸۶.

دل راه نداد.

گذشته از فضائل اخلاقی، او از کمالات علمی نیز برخوردار بود. تاریخ گواهی می‌دهد که خدیجه در مورد دانش عصر خود اطلاعات فراوانی داشت و از کتاب‌های آسمانی آگاه و از نظر عقل و درایت و زیرکی بر تمام زنان حتی بسیاری از مردان معاصر برتری داشت. بنابراین او دارای تمام کمالات و امتیازهایی بود که یک زن می‌تواند داشته باشد.

با توجه به نکات یاد شده، خدیجه به عنوان اولین بانوی مسلمان در ترویج فرهنگ اسلامی و الگوهای یک زن مسلمان و باکمال نقش والای خود را ایفا کرده است و بانوان بسیاری از تربیت عملی وی درس‌ها آموخته‌اند.

اهمیت فضائل اخلاقی و کمالات انسانی در وجود این بانوی با فضیلت آنگاه به اوج خود می‌رسد که نگاهی به وضع زن در ایام جاهلیت و قبل از بعثت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بیندازیم.

زن در آن روز نه تنها از حقوق خود محروم بود و بارقت‌آورترین وضع زندگی می‌کرد، بلکه به عنوان

مایه ننگ و عار و موجودی شوم زنده به گور می‌شد. خدیجه در چنین عصری اثبات نمود که یک زن نه تنها حق حیات دارد و باید حقوق مسلم خود را استیفا نماید، بلکه می‌تواند با اعمال شایسته و تلاش و کوشش، به مرحله‌ای برسد که خداوند متعال به او سلام برساند؛ همچنان که امام باقر علیه السلام از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل می‌کند: شبی که در معراج بودم، به هنگام بازگشت از سفر معراج به جبرئیل گفتم: ای جبرئیل! آیا خواسته‌ای از من داری؟ گفت: خواهش من این است که از طرف خداوند و من، به خدیجه سلام برسانی.^۱

۲- پرورش فرزندان صالح

بدون تردید، مادر به عنوان مؤثرترین عامل محیطی و وراثتی در پرورش و رشد شخصیت کودک نقش به‌سزایی دارد. حضرت خدیجه علاوه بر این که به نص قرآن مادر روحانی همه مؤمنین است، به عنوان مادری شایسته و باایمان در دامن خویش

۱- بحارالانوار، ج ۱۸، ص ۳۸۵.

تنهایی و بی‌یاوری حضرت محمد صلی الله علیه و آله می‌باشد، به مادرش دلداری داده و گفت: «یا اُمّاه! لا تحزنی ولا ترمی، فإن الله مع اُمّی؟ مادر جان! اندوهگین و مضطرب نباش، زیرا خداوند یار و یاور پدرم می‌باشد.»

امامان معصوم علیهم السلام نیز همیشه به وجود چنین مادری افتخار می‌کردند؛ همچنانکه حضرت مجتبی علیه السلام هنگامی که با معاویه مناظره می‌کرد، در مورد یکی از علل انحراف معاویه از محور حق و انحطاط اخلاقی وی و سعادت و خوشبختی خود به نقش مادر در تربیت افراد اشاره کرده و فرمود: معاویه! چون مادر تو «هند» و مادر بزرگت «نثیله» می‌باشد [و در دامن چنین زن پست و فرومایه‌ای پرورش یافته‌ای] این گونه اعمال زشت از تو سر می‌زند و سعادت ما خانواده در اثر تربیت در دامن مادرانی پاک و پارسا همچون خدیجه علیها السلام و فاطمه علیها السلام

فرزندان نیک و صالحی برای رسول الله صلی الله علیه و آله تربیت نمود. وی شش فرزند برای پیامبر به دنیا آورد و در دامن پر مهر خویش پرورش داد که در میان آن‌ها حضرت فاطمه علیها السلام از رتبه خاصی برخوردار است. دختری که رهبری اسلام بعد از پیامبر اکرم و علی علیه السلام از نسل او پدید آمد و ادامه یافت.

این دختر با مادرش آنچنان ارتباط تنگاتنگ داشت که هنگام رحلت حضرت خدیجه، فاطمه علیها السلام که در حدود پنج سال داشت شدیداً بی‌تابی می‌کرد و به دور پدر بزرگوارش می‌چرخید و می‌گفت: «یا آبه این اُمّی؟ پدر جان! مادرم کجاست؟» حضرت جبرئیل نازل شد و فرمود: یا رسول الله! خداوند می‌فرماید: سلام ما را به فاطمه برسان و به او اطلاع بده که مادرش خدیجه در خانه‌های بهشتی با آسیه و مریم زندگی می‌کند.^۱

این دختر پاکیزه، هنگام رحلت مادر وقتی احساس کرد که حضرت خدیجه شدیداً در فراق او و پدر ارجمندش ناراحت است و نگران

۱- امالی شیخ طوسی، ص ۱۷۵.

۲- فرهنگ سخنان حضرت فاطمه علیها السلام، ص ۱۶۴.

سخاوت، کرامت، ایثار
و فداکاری، عفت و
پاکدامنی، دوراندیشی
و درایت و توجه به
مستمندان، عطوفت و
مهربانی و صبر و
استقامت، از جمله
فضیلت‌های پسندیده
ایست که صفحات
تاریخ این زن نمونه را
نشان می‌دهد.

هنگام هجرت در غار ثور مخفی شده بود، به همراه علی علیه السلام دور از چشم مشرکان مکه محرمانه به پیامبر صلی الله علیه و آله آذوقه می‌برد و برمی‌گشت. وی مردی بزرگوار، شریف، فصیح و محدث بود

۱- الاحتجاج، طبرسی، ج ۱، ص ۲۸۲.

۲- الامالی شیخ طوسی، ص ۴۶۳.

می‌باشد.^۱

امام حسین علیه السلام در روز عاشورا برای معرفی خویش و آگاه کردن دل‌های بیدار، به مادرش فاطمه علیها السلام و مادر بزرگ شایسته و فداکارش حضرت خدیجه اشاره نموده و فرمود: «أُنشِدُكُمْ اللَّهُ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ أُمَّي فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ بِنْتِ مُحَمَّدٍ؟! قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ... أُنشِدُكُمْ اللَّهُ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ جَدَّتِي خَدِيجَةَ بِنْتِ خُوَيْلِدٍ أَوَّلُ نِسَاءِ هَذِهِ الْأُمَّةِ إِسْلَامًا؟! قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ!؟ شما را به خدا قسم می‌دهم! آیا می‌دانید که مادر من «فاطمه زهرا» دختر محمد [مصطفی صلی الله علیه و آله] است؟! گفتند: آری... [فرمود:] شما را به خدا قسم می‌دهم! آیا می‌دانید که مادر بزرگ من خدیجه دختر خویلد، نخستین زنی است که اسلام را پذیرفت؟! گفتند: آری.»

حضرت خدیجه علاوه بر اینکه در دامان پر مهر و عطوفت خویش فرزندان پیامبر را پرورش داد، فرزندان شایسته‌ای را نیز قبل از ازدواج با پیامبر تربیت کرده بود که از جمله آن‌ها هند بن ابی هاله می‌باشد. او (هند) در مدت سه شبانه روزی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در

داده و گفت: تو از بهترین زنان عالم محسوب می‌شوی، تو تمام اموالت را در راه خداوند بخشیدی، تو همسر رسول گرامی اسلام هستی و بارها تو را به بهشت بشارت داده است. با این همه چرا گریان و نگران هستی؟

خدیجه علیها السلام فرمود: اسماء! من در فکر این هستم که دختر هنگام زفاف نیاز به مادر دارد تا نگرانی‌ها و اسرارش را به مادر بگوید و خواسته‌هایش را به عنوان محرم اسرار مطرح نماید، فاطمه علیها السلام کوچک است، می‌ترسم کسی نباشد که متکفل کارهای وی در هنگام عروسی شود و برایش مادری کند.

اسماء بنت عمیس گفت: ای بانوی من! نگران نباش من با تو عهد می‌کنم که اگر تا آن موقع زنده ماندم به

و از شوهر دیگر خدیجه بنام ابی‌هاله بن زراره تمیمی متولد شده بود.^۱

هند پسر خدیجه همان کسی است که امام حسن علیه السلام به عنوان دایی خود از وی نام می‌برد. وی اوصاف و شمایل رسول خدا صلی الله علیه و آله را برای امام مجتبی علیه السلام توصیف می‌کرد و بسیار مورد علاقه رسول الله صلی الله علیه و آله بود. او بت‌های مشرکان را می‌شکست^۲ و در جنگ جمل در رکاب حضرت علی علیه السلام به شهادت رسید.^۳ و^۴

۳- توجه به نیازهای عاطفی و

خواسته‌های فرزندان

مهرورزی و محبت به کودکان و رفع نیازهای معنوی و عاطفی فرزندان، یکی دیگر از اصول تربیتی اسلام می‌باشد. حضرت خدیجه به عنوان یک مادر دلسوز و مربی آگاه در این مورد حساسیت ویژه‌ای داشت. ماجرای زیر بیانگر این ویژگی حضرت خدیجه می‌باشد.

در ایام بیماری خدیجه که به مرگ وی انجامید، روزی اسماء بنت عمیس به عیادتش آمد، او خدیجه را گریان و ناراحت مشاهده کرد و به او دلداری

۱- همان.

۲- اکمال الکمال، ج ۱، ص ۱۱۹.

۳- مکارم الاخلاق، ص ۱۱.

۴- برخی از متفکران اسلامی معتقدند که حضرت خدیجه قبل از حضرت رسول صلی الله علیه و آله ازدواج نکرده بود و فرزندان هم چون هند خواهرزادگان وی بودند که حضرت خدیجه آنان را در دامان خود پرورش داد.

مورد آیسند دختر خردسال خویش خطاب به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله دغدغه‌هایی را به این ترتیب بیان نمود: یا رسول الله! این دختر من - با اشاره به حضرت فاطمه علیها السلام - بعد از من غریب و تنها خواهد شد. مبادا کسی از زنان قریش او را آزار برساند، مبادا کسی به صورتش سیلی بزند، مبادا کسی صدای خود را بر روی او بلند کند، مبادا کسی با او رفتاری تند و خشن داشته باشد.^۳

۴- رعایت آیین شوهرداری

یکی از برنامه‌های تربیتی اسلام، آموزش آیین شوهرداری به بانوان می‌باشد. اگر به آمار اختلافات خانوادگی و طلاق و ناهنجاری‌های خانواده‌ها توجه شود، بخش قابل توجهی از این مشکلات به رفتارهای بانوان و زنان و دختران جوان بر می‌گردد و این همه، به خاطر ناآگاهی و عدم توجه به حقوق شوهران، رعایت نکردن آداب معاشرت، عدم آگاهی از

جای تو برای فاطمه مادری کنم و نیازهای روحی و عاطفی وی را برطرف نمایم.

بعد از وفات خدیجه علیها السلام هنگامی که شب زفاف حضرت فاطمه علیها السلام فرا رسید، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: همه زن‌ها از اتاق عروس خارج شوند و کسی در آنجا باقی نماند. همه رفتند، اما پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله متوجه شد که هنوز اسماء بنت عمیس در اتاق باقی مانده است. فرمود: آیا نگفتم همه زنان بیرون روند؟ اسماء گفت: چرا یا رسول الله من شنیدم و قصد مخالفت با فرمایش شما را نداشتم، ولی عهد من با خدیجه مرا بر آن داشت که در این‌جا بمانم؛ چون با خدیجه پیمان بسته‌ام که در چنین شبی برای فاطمه مادری کنم.^۱

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله با شنیدن این سخن به گریه در آمد و فرمود: تو را به خدا سوگند برای این کار ایستاده‌ای؟ اسماء عرض کرد: آری. پیامبر صلی الله علیه و آله دست به دعا برداشته و برای

اسماء بنت عمیس دعا کرد.^۲

همچنین حضرت خدیجه در

۱- اعیان الشیعه، ج ۱، ص ۳۸۰.

۲- شجره طوبی، ج ۲، ص ۳۳۴.

۳- همان.

اصول شوهرداری در اسلام است. حضرت خدیجه علیها السلام در ترویج آیین شوهرداری اسلامی و رعایت حقوق همسر، نهایت تلاش را به عمل می‌آورد.

سلطنت‌های پادشاهان را داشته باشم و ملک آن‌ها همیشه از آن من باشد، به نظر من به اندازه بال پشه‌ای ارزش ندارد زمانی که چشم من به چشم تو نیفتد.»

حضرت خدیجه علیها السلام با شیوه‌های مختلفی فضای خانواده را آرام نگاه داشته و امنیت روحی و روانی را برای شوهر و فرزندان برقرار و زمینه را برای رشد فضائل اخلاقی فراهم می‌آورد. در اینجا به برخی از روش‌های تکریم شوهر و همسر داری حضرت خدیجه اشاره می‌کنیم:

ب) طرح غیر مستقیم خواسته‌ها
بدون شک هر زنی از شوهر خویش انتظارات و توقعاتی دارد. این در خواست‌های معقول زن، اگر در محیطی محبت‌آمیز و همراه با حفظ حریم‌های اخلاقی باشد، امری پسندیده‌تر و جذاب خواهد بود. اگر این خواسته‌ها به صورت غیر مستقیم انجام گیرد، در تحکیم روابط خانوادگی و افزایش محبت تأثیری فوق العاده خواهد داشت. حضرت خدیجه علیها السلام خدمات زیادی را در خانه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله انجام داده و صدمات فراوانی متحمل شده بود، از این رو به صورت طبیعی می‌توانست انتظارات و توقعاتی را نیز از آن حضرت داشته باشد، اما او هیچ‌گاه خواسته‌های شخصی خویش را به صورت مستقیم

الف) ابراز محبت:

حضرت خدیجه در فرصت‌های مناسب به همسر گرامی خویش ابراز علاقه و محبت می‌کرد. او در قالب اشعاری زیبا درباره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، مکنونات قلبی خویش را چنین ابراز می‌دارد:

فَلَوْ أَنِّي أَمْسَيْتُ فِي كُلِّ نِعْمَةٍ
وَدَامَتْ لِي الدُّنْيَا وَمَلَكَ الأَكْأَسِرَةِ
فَمَا سَوَيْتُ عِنْدِي جَنَاحَ بَعُوضَةٍ
إِذَا لَمْ يَكُنْ عَيْنِي لِعَيْنِكَ نَاطِقَةً^۱

«اگر تمام نعمت‌های دنیا و

۱- مستدرک سفینه البحار، ج ۵، ص ۴۴.

بیان نمی‌کرد بلکه سعی می‌کرد آن‌ها را به عنوان یک پیشنهاد و یا خواهش غیر مهم و در کمال ادب و احترام مطرح نماید.

حضرت خدیجه در آستانه وفات خویش هنگامی که وصیت‌های خود را بیان می‌کرد، آن‌ها را در قالب یک گفت و گوی صمیمانه و محبت‌آمیز مطرح نمود. وی خطاب به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله عرض کرد: «یا رسول الله! چند وصیت دارم، البسته من در حق تو کوتاهی کردم، مرا عفو کن.

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: هرگز از تو تقصیری مشاهده نکردم. تو نهایت درجه تلاش خود را به کار گرفتی و در خانه من زحمات و مشکلات زیادی را متحمل شدی و تمام دارایی خود را در راه خدا مصرف کردی. حضرت خدیجه رضی الله عنها عرض کرد: یا رسول الله! می‌خواهم خواسته‌ای را توسط دخترم فاطمه به شما برسانم و شرم دارم آن را مستقیماً بازگو نمایم.

پیامبر از منزل خدیجه بیرون رفت. آن‌گاه خدیجه دخترش فاطمه را صدا کرد و به او گفت: عزیزم! به پدر

بزرگوارت بگو که مادرم می‌گوید: من از قبر هراسناکم، دوست دارم سرا در لباسی که هنگام نزول وحی به تن داشتی کفن کرده و در قبر بگذاری. فاطمه رضی الله عنها به نزد پدر آمده و پیام مادرش را رساند. پیامبر صلی الله علیه و آله آن لباس را برای خدیجه فرستاد. هنگامی که فاطمه رضی الله عنها آن را آورد، نشاط زاید الوصفی وجود خدیجه را فرا گرفت. آنگاه حضرت خدیجه با دلی آرام چشم از جهان فرو بست. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مشغول تجهیز و غسل و حنوط وی شد، هنگامی که خواست خدیجه را کفن کند، حضرت جبرئیل امین نازل شد و گفت: یا رسول الله! خداوند سلام می‌رساند و می‌فرماید: کفن خدیجه به عهده ماست و آن یک کفن بهشتی خواهد بود. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله اول با پیراهن خود و از روی آن با کفن بهشتی خدیجه را کفن کرد.

ج) دلجویی و دلداری همسر

خانواده کانون آرامش و راحتی بخش هر انسانی است. مردی که در بیرون خانه با هزاران مشکل و گرفتاری رو به روست و گاهی در راه

در حیات باقی می‌ماند، پیامبر باز هم شریک دیگری انتخاب نمی‌کرد. او در تمام طول زندگی زناشویی شریک درد و رنج پیامبر صلی الله علیه و آله بود، زیرا با مال خود به او نیرو می‌بخشید و با گفتار و کردار از او دفاع می‌نمود و به او در مقابل عذاب و درد کافران که در راه رسالت و ادای آن نصیبش می‌کردند تسلی می‌داد. او به همراه علی علیه السلام هنگام نزول نخستین وحی آسمانی به پیامبر صلی الله علیه و آله، در غار حرا بود.^۱

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مورد همسر گرامی خویش می‌فرماید: «خدیجه زنی بود که چون همه از من روی می‌گردانیدند او به من روی می‌کرد و چون همه از من می‌گریختند، به من محبت و مهربانی می‌کرد و چون همه دعوت مرا تکذیب می‌کردند به من ایمان می‌آورد و مرا تصدیق می‌کرد. در مشکلات زندگی مرا یاری می‌داد و با مال خود کمک می‌کرد و غم از دلم می‌زدود.»^۲

خدیجه آنچنان در روح و جان

رسیدن به هدف و کسب روزی حلال سخنان ناروا شنیده و لطمات روحی و جسمی زیادی را متحمل می‌شود، انتظار دارد که کسی از وی دلجویی کرده و حرف دلش را شنیده و با کلمات شفابخش و برخورداردهای آسایش‌آفرین مرهم‌گذار دردهای انباشته در دل او باشد.

حضرت خدیجه چنین همسری برای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بود. مشرکان با سخنان توهین‌آمیز و اعمال وقیحانه‌ای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را ناراحت می‌کردند و از این ناحیه مشکلات فراوانی پیش روی پیامبر اکرم بود، اما همه این گرفتاری‌ها به وسیله خدیجه علیها السلام جبران می‌شد. او شخص پیامبر و مشکلات آن حضرت را آگاهانه درک می‌کرد و بدین جهت در پیشرفت اهداف آن حضرت تلاش می‌نمود و سخنانش را تصدیق می‌کرد و او را از تمام غم‌ها و غصه‌ها می‌رهانید.

علامه سید شرف الدین در این مورد می‌نویسد: «او مدت ۲۵ سال با پیامبر صلی الله علیه و آله زندگی کرد بدون آنکه زن دیگری در زندگی او شریک شود و اگر

۱- خدیجه، علی محمد علی دخیل، ص ۳۱.

۲- بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۳۱.

در این میان مهم‌ترین دغدغه‌های هر دختر و پسر جوان که در آستانه ازدواج قرار می‌گیرد، برترین معیارها و ملاک‌های ازدواج در انتخاب همسر آینده‌اش می‌باشد.

حضرت خدیجه علیها السلام به عنوان الگوی دختران و زنان مسلمان در مورد انتخاب حضرت محمد صلی الله علیه و آله به عنوان همسر آینده خویش ملاک‌ها و اصولی را مطرح می‌کند که از گفت و گوی وی با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله معلوم می‌شود.

خدیجه هنگام پیشنهاد ازدواج با رسول خدا صلی الله علیه و آله به وی گفت: به خاطر خویشاوندیت با من، بزرگواریت، امانتداری تو در میان مردم، اخلاق نیک و راست گوئیت، مایلیم با تو ازدواج کنم.^۱

ارزش این انتخاب خدیجه آنگاه نمایان می‌شود که بدانیم او در آن هنگام، موقعیتی عالی و ممتاز در جامعه خود داشت و تمام امکانات و زمینه‌ها برای ازدواج وی با هر یک از جوانان نامدار و ثروتمند قریش فراهم بود.

همسر بزرگوارش تأثیر گذاشته بود که مدت‌ها بعد از رحلت حضرت خدیجه علیها السلام، هرگاه حضرت رسول صلی الله علیه و آله گوسفندی را ذبح می‌کرد، می‌فرمود سهمی هم به دوستان خدیجه بفرستید، زیرا من دوست خدیجه را هم دوست می‌دارم.

۵- برترین معیارهای انتخاب

همسر

هر جوانی در زندگی خویش نیاز به ازدواج دارد و ازدواج در اسلام، یک امر مقدس و عبادت محسوب می‌شود. دختر و پسری که می‌خواهند به سوی امر مقدس ازدواج قدم بردارند، اولین گام را از خود دوستی به سوی غیردوستی بر می‌دارند، آنان با امضای پیمان مقدس زناشویی از دایره خودخواهی بیرون رفته و با وارد شدن به مرحله جدیدی از زندگی، بخشی از کمبودهای خود را جبران می‌کنند که از جمله آن‌ها می‌توان به بقای نسل، رسیدن به آرامش و سکون، تکمیل و تکامل، تأمین نیاز جنسی، سلامت و امنیت اجتماعی و تأمین نیازهای روحی و روانی اشاره کرد. اما

۱- کشف الغمه، ج ۲، ص ۱۳۲.